

Klaus Zernack **14 VI 1931–3 XI 2017**

Urodzony w Berlinie, studiował na Wolnym Uniwersytecie, a następnie w Münster i Uppsali, historię, filozofię i filologię słowiańską i skandynawską. Doktoryzował się w Münster w 1957 r. na podstawie opublikowanej w roku następnym monografii *Studien zu den schwedisch-russischen Beziehungen in der zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts*. Wyznaczyła ona jeden z kilku wiodących w twórczości Zernacka nurtów badawczych, jakim była historia Szwecji i Rosji we wczesnej fazie czasów nowych. Następnie, gdy objął stanowisko asystenta w Giessen i znalazł się pod wpływem Herberta Ludata, zajął się dziejami Słowian, zwłaszcza połabskich, choć już wtedy próbował je badać w ujęciu porównawczym. Habilitacja *Die burgstädtischen Volksversammlungen bei den Ost- und Westslaven. Studien zur verfassungsgeschichtlichen Bedeutung des Veče* (1967) przyniosła mu ordynariat oraz kierownictwo Katedry Historii Europy Wschodniej na uniwersytecie we Frankfurcie n. Menem, gdzie pełnił też przez pewien czas godność dziekana, po kilkunastu latach jako następca H. Ludata objął w Giessen kierownictwo Seminarium Historii Europy Wschodniej, wreszcie w 1984 r. objął Katedrę Historii Nowożytnej na berlińskim Wolnym Uniwersytecie, na której pozostał aż do przejścia na emeryturę w 1996 r.

Nielatwo w krótkich słowach (obszerniej i kompetentnie uczynił to Henryk Olszewski we wstępie do wyboru pism Zernacka, *Niemcy – Polska: z dziejów trudnego dialogu historiograficznego*, Poznań 2006) przedstawić naukowy dorobek K. Zernacka oraz jego miejsce w dziejach nauki historycznej. Jeden z tych kierunków to Polska na tle zachodniej Słowiańszczyzny oraz w ramach „wschodniej części Europy Środkowej”. W nim mieszczą się mediewistyczne prace Zernacka dotyczące głównie Połabszczyzny, ale także badania nad polską historiografią (zwłaszcza *Schwerpunkte und Entwicklungslinien der polnischen Geschichtswissenschaft*

nach 1945, „Historische Zeitschrift”, Sonderheft 5, 1973, s. 203–323). Nurt badań dziejów Rosji ukoronowany został redaktorstwem i współautorstwem II tomu monumentalnej pracy zbiorowej *Handbuch der Geschichte Rußlands*, obejmującego lata 1613–1856 (od 1981), a w 1994 r. zdołał Zernack w nowatorski sposób połączyć dwa nurty badawcze (polski i rosyjski) w obszernej (710 stron) syntezie *Polen und Rußland. Zwei Wege in der europäischen Geschichte*, której polski przekład ukazał się w 2000 r. Nie wolno pominąć, nawet w skrótowym omówieniu dorobku K. Zernacka, niezbyt obszernego, opublikowanego w 1977 r., uniwersyteckiego zarysu *Osteuropa. Eine Einführung in seine Geschichte*, w którym autor przedstawił koncepcję wielkiego regionu historycznego, obejmującego obszar ówczesnej NRD, Polski, Czechosłowacji, Węgier, Europy Południowo-Wschodniej, krajów nadbałtyckich i Rosji. Ostatnim wreszcie pryncypialnym kierunkiem badań Zernacka była historia Prus (wraz z ich poprzedniczką – Brandenburgią), ze szczególnym uwzględnieniem miejsca i roli Prus w historii Polski. Wybór ważniejszych prac Zernacka z tej dziedziny ukazał się drukiem w 1991 r. w Berlinie pt. *Preußen – Deutschland – Polen. Aufsätze zur Geschichte der deutsch-polnischen Beziehungen*, a w szerszym kontekście chronologicznym i rzeczowym stanowią one dominantę wymienionego wyżej polskiego wyboru pism Zernacka.

Długa byłaby lista pozauniwersyteckich zaangażowań Klaus Zernacka. Wspomnijmy o niektórych: członkostwo (zachodnio-)berlińskiej Historische Kommission, której w latach 1986–1990 był przewodniczącym, a także kierownikiem sekcji historii stosunków niemiecko-polskich; członkostwo w powstałej w 1992 r. (i nawiązującej do szacownej dawnej Akademii Królewskiej) Berlin-Brandenburgische Akademie, był jednym z aktywniejszych uczestników Wspólnej (polsko-zachodnio-niemieckiej) Komisji Podręcznikowej, a w latach 1987–2000 jej współprzewodniczącym, blisko współpracował także w późniejszych latach z berlińskim Centrum Badań Historycznych PAN. Był także m.in. członkiem Rady Naukowej Towarzystwa im. Herdera w Marburgu, Rady Naukowej Niemieckiego Instytutu Historycznego w Warszawie (z jego inicjatywy powstała seria tłumaczeń z języka polskiego „Klio in Polen”), przewodniczył Societas Jablonoviana w Lipsku. Redagował lub współredagował „Jahrbücher für Geschichte Osteuropas”, „Jahrbuch für die Geschichte Mittel- und Ostdeutschlands”, „Berliner Jahrbuch für osteuropäische Geschichte”. Zorganizował szereg ważnych konferencji naukowych dotyczących różnych problemów dziejów Polski i stosunków polsko-niemieckich. Wychował całą plejadę uczniów, z których niektórzy, już z tytułami profesorskimi, z powodzeniem kontynuują naukowe tradycje Mistrza (m.in. Michael G. Müller, Andreas Lawaty, Christian Lübke, Markus Krzoska, Jörg Hack-

mann). Łączyły go długoletnie więzi z uczonymi polskimi, niektórzy dzięki niemu mogli cieszyć się stypendiami i innymi formami pobytu w Niemczech, co przed 1989 r. nie było rzeczą prostą.

Jego postawa i osiągnięcia badawcze zostały docenione w Polsce. Szereg jego prac ukazał się w polskich przekładach. Z drugiej strony warto wymienić opublikowaną z jego inicjatywy antologię *Preußen – Deutschland – Polen im Urteil polnischer Historiker*, t. I: *Millennium germano-polonicum* (1983; niestety, nie kontynuowaną). W 1989 r. został doktorem h.c. Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, w 1996 – Uniwersytetu Warszawskiego. Od 1992 r. był członkiem zagranicznym PAU, od 1994 – członkiem zagranicznym PAN. Nauka polska, polsko-niemiecki dialog historyczny wiele mu zawdzięczają.

Jerzy Strzelczyk